

УДК 340.136

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.3.6>

КОНСОЛІДАЦІЯ ЯК ФОРМА ВПОРЯДКУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Лапко Анатолій Григорович,

orcid.org/0009-0007-7044-0078

кандидат юридичних наук,

провідний науковий співробітник відділу дослідження проблем правотворчості та адаптації законодавства України до права ЄС

Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України

У статті аналізуються наукові напрацювання українських дослідників щодо консолідації нормативно-правових актів та перераховуються визначення цього поняття, надані різними авторами. На основі аналізу цих визначень виділено основні ознаки, властиві консолідації як юридичному явищу.

Приділено увагу науковим підходам до консолідації у законодавстві та практиці зарубіжних країн. У зарубіжній юридичній думці проблематика систематизації також акцентується на консолідації як формі впорядкування нормативно-правових актів. Відзначено, що практика систематизації законодавства через консолідацію нормативно-правових актів є поширеною у багатьох країнах. Наведено приклади систематизації нормативно-правових актів у окремих країнах.

Автор підкреслює необхідність подальшого наукового дослідження шляхів врегулювання питань консолідації як форми впорядкування нормативно-правових актів.

Ключові слова: законодавство, систематизація, консолідація, нормативно-правові акти, збірник законів, упорядкування законодавства, правотворчість, юридична техніка.

Lapko Anatolii. Concept and Practice of Consolidation of Regulatory Legal Acts: Comparative Legal Study

The article analyzes the scientific achievements of domestic researchers on the consolidation of regulatory legal acts and enumerates the definitions provided by various authors regarding the concept of consolidation. Based on the analysis of the definitions of consolidation of regulatory legal acts, the main features inherent in this legal phenomenon have been determined.

Attention is paid to scientific approaches to consolidation issues in legislation and practice in foreign countries. In foreign legal thought, the issue of systematization also focuses on consolidation as a form of organizing regulatory legal acts. It is noted that the practice of legislation systematization through the consolidation of regulatory legal acts is widespread in many countries. The experience of systematizing regulatory legal acts in certain countries is provided.

The author notes the need for further scientific research to regulate consolidation issues as a form of organizing regulatory legal acts.

Key words: legislation, systematization, consolidation, regulatory legal acts, legal collection, legislation organization, legislation, legislative technique.

Постановка проблеми. Розвиток правотворчості в Україні відбувається високими темпами, що вимагає від теорії розробки та вдосконалення сучасних форм систематизації законодавства завдяки новаторським ідеям українських науковців. Науковці неодноразово зазначали, що існуючі в теорії права форми систематизації та їх визначення не завжди відповіда-

ють практичним реаліям систематизації. Однією з таких форм систематизації законодавства є консолідація.

Аналіз підручників з теорії права з середини XIX століття, проведений у рамках цього дослідження, показав, що визнання консолідації як форми систематизації відбулося в 90-х роках XX століття. До цього часу формами систематизації законодав-

ства визнавалися інкорпорація та кодифікація [4]. Незважаючи на важливість цих форм систематизації, часто поза увагою вчених залишається така форма як консолідація. В контексті зазначеного, консолідація, як форма систематизації законодавства, має як теоретичне, так і прикладне значення.

З теоретичної точки зору, вивчення цієї форми систематизації законодавства є важливим для розвитку доктринальної концепції правотворчості. З прикладної точки зору, її значимість обумовлюється потребою в систематизації нормативно-правових актів та створенні практичних основ для продовження такої діяльності.

Мета. Оскільки науковому аналізу проблем консолідації наразі приділено недостатньо уваги, основною метою статті є проведення порівняльно-правового дослідження поняття та практики консолідації нормативно-правових актів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Доробки з питань консолідації законодавства належать Ю. Безусій, Д. Білінському, С. Бобровник, І. Бондаренко, Р. Гаврилюк, Є. Гетьману, А. Граціанову, С. Гусареву, П. Євграфову, Т. Єфименко, А. Колодію, Н. Кошіль, Т. Курусь, О. Лисенковій, О. Луценко, С. Меленко, Н. Онищенко, Н. Пархоменко, О. Петришину, Є. Погорелову, П. Рабіновичу, О. Рогач, І. Шутаку, О. Ющику, праці і публікації яких стали базою для цього дослідження та спонукають до подальших правових досліджень проблем зазначеної тематики.

Закон України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 року встановлює нові вимоги до правотворчого процесу та систематизації нормативно-правових актів. Це підкреслює актуальність подальших наукових досліджень у цій області та потребує подальшого розвитку теоретичних і практичних засад такої форми систематизації законодавства як консолідація.

Виклад основної частини дослідження. Сьогодні, як результат розгалуженої правотворчої діяльності, уповноваженими державними органами приймається значна кількість нормативно-правових актів. Нерідко такі нормативно-правові акти мають єдиний предмет правового регулювання. У таких випадках

з метою систематизації використовується метод консолідації.

Термін «консолідація» (від лат. *consolidatio*) означає «об'єдную, зрощую» – це форма систематизації законодавства через зведення у єдиний нормативно-правовий акт декількох актів, що регулюють певну сферу суспільних відносин без зміни їх змісту. Це зовнішня обробка нормативного матеріалу – розташування його за галузями права, у хронологічному порядку або за іншими формальними ознаками [20].

У юридичній енциклопедії вказується, що завданням консолідації законодавства є укрупнення нормативно-правових актів (декілька актів об'єднуються в одному документі), де особливістю є те, що зміст правового регулювання суспільних відносин не змінюється, оскільки всі нормативні положення раніше прийнятих актів об'єднуються у новому без змін. Як правило, здійснюється їх редакційна правка: усуваються суперечності, повтори тощо [21, с. 258-259].

Варто зазначити, що науковці дотримуються різних підходів до визначення юридичної сутності консолідації. Зокрема, О. Зайчук та Н. Оніщенко розглядають консолідацію як специфічний вид систематизації [9]. Т. Курусь формулює, що «консолідація – це об'єднання в єдиний нормативно-правовий акт декількох актів або їхніх складових частин» [14, с. 31].

Є. Гетьман стосовно означеного питання стверджує, що консолідація являє собою один із способів систематизації законодавства, у процесі якого декілька актів об'єднуються в одному документі. Новий акт, прийнятий у процесі консолідації, повністю заміняє об'єднані, оскільки заново приймається правотворчим органом [7, с. 24].

Л. Добробог зазначає, що під консолідацією слід розуміти таку форму систематизації, яка полягає в об'єднанні декількох нормативно-правових актів, які діють в одній і тій самій сфері суспільних відносин, в єдиний нормативно-правовий акт, як правило, без зміни змісту [8, с. 367]. Також вона стверджує, що консолідація являє собою різновид правотворчості державних органів. За цієї форми систематизації не змінюється зміст правового

регулювання. Чинні нормативні приписи об'єднуються без змін у новий нормативно-правовий акт. Проводиться лише певне редагування [8, с. 367-368].

Продовжуючи знайомитися з науковими доробками Л. Добробог, зустрічаємо наступне твердження: «Консолідація є уніфікацією нормативних актів, усуває їх множинну, позбавляє їх від надмірної роздробленості. Ця форма систематизації сприяє об'єднанню загальних положень поточної правотворчості в однорідні групи, є проміжною ланкою між поточною правотворчістю та кодифікацією» [8, с. 368].

На переконання С. Меленка, консолідація є «самостійним логіко-гносеологічним та ієрархічним видом систематизації нормативно-правових актів, який полягає у впорядкуванні нормативно-правового матеріалу за об'єктом, суб'єктом, предметом та методом правового регулювання, що своєю чергою утворює певну систему правових норм, які можуть об'єднуватися за інституціональною та галузевою ознакою» [15, с. 4-9].

Отже, консолідація законодавства постає одним із пріоритетних напрямків систематизації законодавства. З цього приводу С. Меленко зазначає, що консолідація є одним із важливих чинників формування та розвитку правових норм (їх диспозицій, гіпотез, санкцій), інститутів права (так як в основі процесу консолідації лежить утворення певного центру, навколо якого об'єднуються правові норми, що регулюють визначену ділянку однорідних суспільних відносин), галузей права (утворення галузей права може бути зумовлене тільки завдяки проведенню відповідних консолідаційних робіт, без яких неможлива наступна кодифікаційна обробка нормативно-правового матеріалу) [15, с. 6-7].

Дійсно, у процесі підготовки консолідованого акта всі норми попередніх актів розміщуються у певній логічній послідовності, розробляється загальна структура майбутнього акта. Здійснюється певне редагування, зовнішнє оброблення приписів з тим, щоб всі вони викладалися єдиним стилем, використовувалася уніфікована термінологія. Усуваються протиріччя, повторення, коректується застаріла термінологія, норми близького змісту об'єднуються в одну статтю (пункт).

В. Опришко розглядає консолідацію як різновид інкорпорації [17]. Вважаємо, що такий підхід є досить спірним, адже інкорпорація обмежується лише розміщенням нормативно-правових актів у чітко визначеному порядку без зміни змісту цих актів. Відповідно консолідація (як і кодифікація) має суто офіційний характер, тобто здійснюється компетентними державними органами, містить певні ознаки правотворчості, тобто є складнішим різновидом систематизації, ніж інкорпорація. Наприклад, при консолідації можливе деяке опрацювання змісту нормативно-правового акту, але не шляхом створення нових правових норм, а засобом виявлення та усунення можливих суперечностей, прогалин, розбіжностей між уже створеними правовими приписами різних нормативно-правових актів. Разом із тим акти, об'єднані в межах консолідованого акту, не втрачають індивідуальної юридичної сили – ознака інкорпорації.

Автори підручників та навчальних посібників з теорії держави та права також побіжно торкалися означеного питання. К. Волинка пише, що з часом у кожній розвиненій правовій системі утвориться чимало (іноді десятки і сотні) нормативних актів, що мають один і той самий предмет регулювання. Розпорядження таких актів найчастіше повторюються, а іноді містять неузгодженості і протиріччя. У зв'язку з цим виникає потреба ліквідації множинності нормативних актів, їхнього укрупнення, створення своєрідних «блоків» законодавства.

Один із шляхів подолання такої множинності – це консолідація законодавства, тобто підготовка і прийняття укрупнених актів на базі об'єднання норм розрізаних актів, виданих з одного питання. У процесі консолідації множинні нормативні акти у тому самому питанні поєднуються в один укрупнений акт. Такий акт затверджується правотворчим органом як нове, самостійне джерело права, а колишні розрізані акти визнаються такими, що втратили юридичну силу. Новий укрупнений акт не змінює зміст правового регулювання, не вносить змін у чинне законодавство.

У процесі підготовки консолідованого акта здійснюється певне редакційне виправлення, зовнішня обробка розпоряджень з тим розрахунком, щоб усі вони

викладалися єдиним стилем, щоб використовувалась уніфікована термінологія [5, с. 151].

О. Бабкіна надає наступне визначення консолідації: «це форма систематизації законодавства у результаті підготовки і прийняття укрупнених нормативно-правових актів на основі об'єднання норм різних актів, виданих з одного питання» [2, с. 101].

В. Кириченко та О. Куракін торкаючись питання консолідації нормативно-правових актів заявляють, що це вид систематизації законодавства, який передбачає створення, на основі кількох нормативно-правових актів з одного і того ж питання, нового об'єданого акта, в якому нормативні приписи розміщуються в логічному порядку після редакційної обробки, але без зміни змісту. У процесі підготовки консолідованого акта здійснюється повне редагування, усуваються протиріччя, повторення тощо, але новий, укладений акт не змінює змісту правового регулювання, не вносить зміни в чинне законодавство. Консолідація використовується там, де відсутня можливість кодифікації. Вона досить широко використовується в правотворчій діяльності з метою впорядкування нормативних актів з питань оподаткування, адміністративної відповідальності тощо [12, с. 146-147].

Взявши до уваги основні підходи до розуміння такого явища, як консолідація, можна визначити її характерні ознаки:

- консолідація є офіційною систематизацією, що здійснюється виключно в межах правотворчої діяльності;

- метою консолідації є усунення множинності нормативних актів, застарілих норм, об'єднання норм, близьких за змістом, але без зміни змісту регульованих правовідносин;

- консолідований акт є новим джерелом права і повністю замінює окремі нормативні акти, що увійшли до його складу та втратили чинність;

- при консолідації об'єднуються нормативно-правові акти, що мають один і той самий предмет регулювання та приписи рівної предметної сили;

- консолідований акт, що є наслідком консолідації, приймається суб'єктом правотворчості;

- консолідований акт, містить власні офіційні реквізити (назва, дата прийняття, номер і підпис посадової особи).

Виходячи з цього, консолідацію законодавства можна визначити як своєрідну форму систематизації законодавства. Така форма систематизації виступає не механічним зведенням чинних нормативно-правових актів у збірку, а певним видом правотворчості. Особливість консолідації полягає в тому, що вона принципово не змінює режиму правового регулювання, новий збільшений акт залишає правове регулювання в тих само формах, в яких воно здійснювалося, в актах, які ним були об'єдані, тобто він не пов'язується із змінами чинного законодавства.

Консолідація законодавства за змістом не виступає різновидом правотворчої діяльності. Характеризувати її як правотворчі зміни в регулюванні можна лише за формою, враховуючи те, що за змістом вона такою не є, бо не встановлює, не змінює, не відмінює жодних правил. Це дозволяє визначити її подвійну природу. З одного боку, консолідація законодавства відноситься до зовнішньої форми систематизації, яка не стосується змісту правил правового регулювання. З іншого – вона виступає більш складною формою ніж інкорпорація та займає перехідне місце між нею та кодифікацією. Водночас вона зберігає спрямованість лише на формальну перебудову законодавства, усунення колізій та дублювання правових норм.

У більшості підручників з теорії права зазначається, що при консолідації всі консолідовані нормативно-правові акти об'єднуються без змін або проходять лише редакційну обробку. Проте з цим складно погодитися. Під час консолідації разом з об'єднанням нормативних актів відбувається виключення будь-яких нормативних положень, які не лише формально, але й фактично втратили своє значення, а також зміна і прийняття нових правових норм.

У літературі прикладами консолідації називають затвердження та офіційну публікацію нормативно-правового акта в актуальній редакції з змінами і доповненнями [3]. Погоджуючись із цим, вважаємо, що ця думка повинна бути розвинена далі. Пропонується наділити консолідований текст нормативно-правового акта

з змінами і доповненнями офіційним статусом, легітимізувати його як «нову редакцію» і публікувати на офіційному інтернет-порталі правової інформації.

На основі викладеного можемо сформулювати наступне поняття консолідації як форми систематизації законодавства. Це не лише об'єднання різних нормативних правових актів в один єдиний акт, але й об'єднання змін і доповнень, внесених до нормативно-правового акта, і представлених в актуальній редакції цього акта.

Таке сучасне застосування консолідації повинно стати щоденною формою систематизації законодавства. У зв'язку з цим пропонуємо ввести в теорію права нове визначення консолідації. Консолідація – форма систематизації законодавства, яка полягає в об'єднанні нормативних правових актів, що регулюють однотипні правові відносини, в єдиний акт, із змінами, скасуванням застарілих норм, прийняттям нових правових норм, а також об'єднанні змін і доповнень, внесених до нормативно-правового акта, в актуальну редакцію цього акту.

Можна виділити наступні правила консолідації:

1. Тотожність предмету правового регулювання. Об'єднувані нормативно-правові акти повинні мати ідентичний предмет правового регулювання.

2. Узгодженість правових норм у новому нормативно-правовому акті.

3. Використання єдиної термінології. При об'єднанні різних нормативних правових актів необхідно досягти використання єдиного понятійного апарату;

4. Побудова системності нового нормативного правового акта, узгодженості правових норм.

Практика консолідації законодавства є поширеною в багатьох країнах. Цікавим в цьому плані є досвід застосування консолідації Великобританії, США, Канади, Франції, Італії.

Англійська правова система – традиційний представник правових систем, які визначаються як «некодифіковані». За багатовікову діяльність англійського законотворчого органу було прийнято велику кількість статутів. Зокрема в англійському праві можна зустріти акти парламенту, що були прийняті в XIV–XV ст. й до теперіш-

нього часу використовуються у судовій практиці. До цього часу англійське право систематизується шляхом консолідації – поєднання законодавчих положень стосовно одного питання в єдиний акт [15]. Сам процес консолідації у Великобританії розпочинається ще в XVI ст. Першим консолідуючим актом, на думку англійських вчених, є закон про робітників 1562 р.

З метою впорядкування законодавства у Великій Британії на початку XIX ст. починають видаватися консолідовані акти, що вміщували норми права, які містилися у раніше прийнятих актах парламенту та були упорядковані за інституціональною приналежністю. Наприклад, можна вказати на закони про сімейні відносини 1857 р., про партнерство 1890 р., про продаж товарів 1893 р. та ін. [15]

У 1965 р. була створена правова комісія, яка, згідно із законом про неї, відповідає за реформування та систематизацію законодавства, включаючи, зокрема, кодифікацію законодавства, усунення протиріч, зменшення кількості законів шляхом консолідації [10]. Голова та члени комісії призначаються Лордом-канцлером. Раніше цими питаннями займався ряд недержавних структур, а згодом рада при Парламенті. Однак робота з систематизації законодавства не проводилася на постійній основі.

Сьогодні консолідацією займається Об'єднаний комітет з консолідації законодавства при Парламенті Великобританії (Joint Committee on Consolidation Bills) [15].

Наведемо такі цікаві дані: за період з 1856 по 1908 рік було прийнято 34 акти, що скасовують закони (у більшості випадків це були переглянуті акти «Statute Law Revision Bills»); за період з 1909 по 1952 рік було прийнято лише 3 таких акти. Щодо роботи правової комісії, то за 58 років роботи (з 1965 по 2023 рік) було підготовлено та прийнято 20 актів, що скасовують застарілі норми «Statute Law (Repeals) Bills» [18].

Отже, під консолідацією в англійському праві розуміється об'єднання низки чинних актів парламенту з одного і того ж питання в один акт без внесення змін до закону, хоча іноді вони можуть містити незначні виправлення та покращення [19].

Консолідованим в англійському праві називається такий закон, який об'єднує низку раніше виданих парламентом законів з певного предмету правового регулювання, а норми всередині консолідованих актів систематизовані також за предметом (систематичне розташування).

За загальним правилом акти про консолідацію об'єднують лише частину законів, що стосуються певного предмету [15]. Видання актів про консолідацію спрямоване насамперед на скорочення кількості чинних законів. З виданням консолідованого закону скасовуються закони, поглинуті ним повністю або частково. Тому текст консолідованого закону завжди супроводжується таблицею скасованих у зв'язку з консолідацією актів, як складова частина самого закону.

Незважаючи на глибокі історичні корені, консолідація має у Великобританії багато проблем. Тривалий час найбільш дискусійним було питання про межі консолідації, тобто про допустимість включення нових законодавчих положень у консолідуєчий акт. Оскільки консолідуєчі акти складаються з уже затверджених парламентом положень і для них визначена більш проста процедура проходження в парламенті, включення нових положень у такі акти могло порушувати принцип парламентського верховенства, згідно з яким жодна зміна в чинному праві не може бути прийнята без ретельної перевірки в парламенті [15].

Тому англійські законодавці були змушені вносити корективи в застарілі закони, що призвело до виникнення трьох типів консолідуєчих актів:

1. Суто консолідуєчі акти (*pure consolidation*), які безпосередньо об'єднують законодавчі положення.

2. Консолідуєчі акти, прийняті відповідно до закону про процес консолідації 1949 року (далі – Закон 1949 р.) [11].

3. Консолідуєчі акти, прийняті відповідно до поправок, запропонованих правовою комісією [15].

Формальна різниця між консолідуєчими актами, прийнятими на основі Закону 1949 р., і тими, що приймаються на основі пропозицій правової комісії, полягає в ступені змін, внесених у чинне законодавство. Закон 1949 р. допускає внесення змін

і незначних удосконалень, спрямованих на усунення двозначностей і сумнівних положень, приведення застарілих норм у відповідність із сучасною практикою та ліквідацію непотрібних або неправильних положень, які не мають суттєвого значення.

Закон 1949 р., встановлюючи особливу процедуру проходження консолідуєчих актів, по суті розділяє їх на положення «чистої» консолідації та положення, що містять нові законодавчі норми, які фіксуються в меморандумі лорда-канцлера з поясненням їхньої мети [11].

Такі законопроекти розглядаються об'єднаним комітетом, який вирішує, які пропозиції включати в законопроект, і доповідає про це спікеру палати громад і лорду-канцлеру. Якщо вони згодні з рішенням об'єднаного комітету, білль визнається як консолідуєчий закон із додаваннями та змінами.

У Законі 1949 р. особливо зазначається, що зміни, внесені консолідуєчими статутами після прийняття, мають силу закону. Хоча Закон 1949 р. допускав можливість внесення змін консолідуєчим законом, він робив це дуже обережно, встановлюючи, що ці зміни не повинні бути настільки суттєвими, щоб виникла потреба в прийнятті окремого закону.

Межі консолідації були розширені англійським парламентом у 1967 р. в зв'язку з прийняттям пропозицій правової комісії під час проходження законів про морські промисли молюсків. Нова практика була закріплена постійними розпорядженнями палат, і при такій процедурі проходження консолідуєчий акт називається актом, спрямованим на консолідацію окремих положень щодо конкретного об'єкта з деякими поправками, рекомендованими правовою комісією. Меморандум у цьому випадку замінюється розпорядженням, що містить рекомендації щодо зміни чинних законів [15].

Якщо пропозиції, які містяться в консолідуєчому акті, вносять, на думку парламентарів, занадто суттєві зміни в чинне законодавство, то після другого читання створюється не об'єднаний комітет, а експертний комітет *ad hoc*. Такі законопроекти ближчі до звичайних публічних актів.

Оскільки на практиці консолідуєчий законопроект об'єднує ознаки всіх типів

консолідації, він зазвичай відноситься до третього типу консолідуючих актів і проходить як консолідуючий акт, запропонований правовою комісією. Водночас розроблений правовою комісією консолідуючий законопроект може проходити за процедурою, передбаченою Законом 1949 р. Таким чином, фактично єдиним критерієм розмежування типів консолідуючих актів виступає доцільність тієї чи іншої процедури проходження законопроекту.

Таким чином, в англійському праві розуміння консолідації схоже з українським. Однак практика застосування консолідації відрізняється різноманітністю прикладів. Консолідація диференційована на декілька видів, що відрізняються ступенем внесених змін у нормативний матеріал при об'єднанні кількох актів. Цей фактор є головним при виборі процедури проходження консолідуючого законопроекту.

США і Канада також мають власні підходи до консолідації. В США консолідація передбачає виклад тексту нормативного правового акта з урахуванням поправок і прийняття консолідованих статутів (*consolidated statutes*). При консолідації усуваються протиріччя між законами [15].

В Канаді консолідований акт представляє собою зведену версію правового акта, що відображає всі зміни і доповнення. Консолідовані акти в Канаді публікуються на сайті *Justice Laws* і мають офіційний статус. Така реформа відбулася в 2009 р. зі змінами в Акті про перегляд статутів, тепер названий Актом про перегляд і консолідацію законодавства [1]. Консолідовані акти в Канаді переглядаються кожні два тижні, з актуалізацією на основі інформації з *Вісника Канади*.

Таким чином, практика Канади щодо консолідації є хорошим прикладом для України, і таке розуміння консолідації могло б бути впроваджене в офіційну систематизацію українського законодавства.

Цікавим в цьому плані є досвід застосування консолідації в процесі систематизації нормативно-правового матеріалу в Італії. В італійському законодавстві, крім кодифікованих нормативних джерел, існують консолідовані тексти законодавчих актів (єдині закони). У процесі консолідації об'єднанню підлягають нормативні приписи, які вже офіційно опубліковані

і вступили в законну дію. Консолідація законодавства проводиться у таких двох формах.

У першому випадку, об'єднання нормативних актів здійснюється без якихось змін сутності самих норм, але з виправленнями технічного характеру (введенням єдиної нумерації, зміною нумерації законів і т. д.). Такого роду об'єднання великої кількості законодавчого матеріалу в єдиний акт проводиться за ініціативою уряду або зацікавлених міністерств без попередньої чи наступної санкції парламенту. Цей спосіб систематизації нагадує більше інкорпорацію, але в процесі його проведення застосовуються прийоми, властиві консолідації, зокрема приписи утворюють новий акт, але у той же час текст нового джерела не санкціонується законотворчим органом.

У другому випадку при об'єднанні законодавчих актів в єдиний акт до них вносяться тільки деякі, часткові зміни. Консолідовані закони цього типу також готуються з ініціативи уряду або зацікавлених міністерств, але потребують обов'язкового санкціонування парламентом. У цьому випадку проявляється використання саме консолідації, хоча вже частково починають застосовуватися кодифікаційні прийоми. Зокрема увагу привертає внесення деяких часткових змін.

Шляхом прийняття консолідованих текстів проводиться офіційна систематизація в тих галузях законодавства, які важко або взагалі не піддаються кодифікації. Такі акти видаються рідко і стосуються, головним чином, сфери адміністративного законодавства Італії [15].

У цій країні, згідно ст. 99 Конституції, утворюється Національна рада економіки і праці як консультативний орган палат парламенту й уряду. Вона утворюється з числа експертів і представників виробників. Цей орган має право законодавчої ініціативи і може брати участь у розробці законопроектів з економічних і соціальних питань [6, с. 312]. За його допомогою проводиться ретельний аналіз законодавства, в тому числі і консолідаційний, що дозволяє уникнути правових дефектів та покращити якість нормативно-правового матеріалу в цілому.

Консолідація яскраво проявляється у французькому праві. У Франції система-

тизатори, виробляючи методи проведення кодифікації, виділяли такий принцип кодифікації як «сталість» права, під яким розуміється не що інше, як перехідний етап від консолідації нормативно-правового матеріалу до його кодифікації. Тобто під принципом «сталості права» в певній мірі можна розуміти саме консолідацію, яка, насамперед, є первинним етапом кодифікації законодавства.

Французькі систематизатори вказують на те, що саме дотримання цього принципу дозволяє створювати та приймати кодекси під час їх розгляду, надаючи ініціаторам реформування нормативно-правового матеріалу чітку, упорядковану та дієву текстову основу. Мова йде не про що інше, як консолідовані збірники законодавства, до складу яких входять нормативно-правові акти, що регулюють суспільні відносини і розміщені в певній упорядкованій послідовності. Консолідація, таким чином, сприяє процесу удосконалення змісту текстів кодифікованих актів.

При проведенні кодифікації за вказаним принципом, систематизатор здійснює спочатку цілу низку змін, щоб текст став зрозумілішим, та, водночас, відповідав би попередньому логічно-правовому змістові. Застарілі, невживані слова, вирази та поняття, що не відповідають вимогам сучасної законотворчої техніки, замінюють аналогами, які відповідають чинному законодавству та сучасній мові. Фактично ці зібрання норм права є не кодифікованими правовими актами, а консолідованими збірниками нормативно-правових приписів.

Отже у Франції кодифікація проводиться на основі консолідації. Особливістю консолідації на прикладі Франції є те, що вона містить у собі деякі ознаки кодифікації та інкорпорації. Консолідований збірник є нормативним актом, і це формально зближує його з кодифікацією. Якщо ж відсутня можливість або необхідність кодифікації, використовується консолідація. В цьому випадку вона виступає як ефективний засіб для об'єднання однорідного нормативного матеріалу, скоро-

чення числа актів та поліпшення форми правового регулювання.

Висновки. На основі аналізу викладеного, можливо сформулювати наступні висновки щодо поняття та практики консолідації нормативно-правових актів в Україні та зарубіжних країнах:

1. В Україні консолідація є формою систематизації нормативно-правових актів, яка сприяє їх упорядкуванню. Це робиться з метою усунення повторюваних і неузгоджених норм, що містяться в нормативно-правових актах, присвячених одній і тій же проблемі. В результаті консолідації на основі об'єднання низки нормативно-правових актів створюється новий зведений консолідуючий акт, який має офіційний, формоутворюючий характер. Водночас в Україні консолідація широко не практикується, наслідком чого є громіздкість вітчизняного законодавчого масиву, повторюваність у ньому низки положень у різних актах.

2. Порівняння теорії та практики консолідації в зарубіжних країнах дозволило виявити два розуміння консолідації. Перше: об'єднання декількох нормативно-правових актів в один з метою усунення колізій та множинності актів. Таке об'єднання може супроводжуватися внесенням змін до нормативного матеріалу або проводитися без будь-яких правок. Консолідація є офіційно організованою формою систематизації (прикладом може служити консолідація англійського права). Друге: об'єднання внесених змін та доповнень до чинної редакції правового акта. Тут простежується надання такій консолідації офіційного статусу (приклад Канади).

3. Досвід проведення консолідації в зарубіжних країнах є тривалим, різноманітним і багатим на практичне застосування. Вважаємо за необхідне активно використовувати потенціал консолідації для систематизації українського законодавства. Вважаємо, що правотворчий характер консолідації наблизить систематизацію до офіційної щоденної діяльності органів державної влади у сфері упорядкування законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/>
2. Бабкіна О. В., Волинка К. Г. Теорія держави і права у схемах і визначеннях: навч. посіб. К.: МАУП, 2014. 144 с.

3. Безуса Ю. О. Консолідація як форма систематизації законодавства: теоретико-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2017. Вип. 43, т. 4. С. 9–13.
4. Безуса Ю. О. Розвиток наукових уявлень щодо особливостей систематизації позитивного права у вітчизняній юриспруденції (XIX–XX ст.). *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 4. С. 41–48.
5. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посіб. К.: МАУП, 2003. 240 с.
6. Георгіца А. З. Сучасний парламентаризм: проблеми теорії та практики. Чернівці: Рута, 1998. 484 с.
7. Гетьман Є. Консолідація як форма систематизації законодавства України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. №3 (82). С. 21–28.
8. Добробог Л. М. Інкорпорація та консолідація законодавства як форми систематизації. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Одеса, 2014. Т. 14. С. 365–370.
9. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Поняття, зміст, сутність та види систематизації законодавства. *Правова держава*. Вип. 14. К., 2003. С. 8–13.
10. Закон про правову комісію 1965 р. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1965/22/> (дата звернення: 25.04.2024).
11. Закон про процес консолідації 1949 р. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/12-13-14/33/> (дата звернення: 25.04.2024).
12. Кириченко В. М., Куракін О. М. Теорія держави і права: модульний курс: навч. посіб. К: Центр учбової літератури, 2010. 264 с.
13. Кодифікація законодавства України: теорія, методологія, техніка / Ю.С. Шемшученко, О.І. Ющик, Л.М. Горбунова, М.О. Теплюк, Л.В. Гульченко, В.І. Риндюк; за заг. ред. О.І. Ющика. К.: Парламентське вид-во, 2007. 208 с.
14. Курусь Т. В. Основні напрями систематизації результатів нормотворчої діяльності органів державної влади. *Вісник Запорізького національного університету*. *Юридичні науки*. 2014. № 2. С. 27–34.
15. Меленко С. Г. Консолідація як вид систематизації нормативно-правових актів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2002. 18 с.
16. Меленко С. Г. Співвідношення консолідації і кодифікації як методів систематизації законодавства. *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць*. Вип. 105. Правознавство. Чернівці: «Рута», 2001. С. 22–25.
17. Опришко В. Ф. Загальнотеоретичні та практичні проблеми систематизації законодавства України. Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. К., 1999. С. 5–30.
18. Офіційний правовий портал Уряду Великої Британії. Дані станом на 24.04.2024 р. URL: <https://www.legislation.gov.uk/primary+secondary?title=Statute%20Law%20%28Repeals%29%20Act> (дата звернення: 25.04.2024).
19. Офіційний сайт об'єднаного комітету з консолідації законодавства. URL: <https://committees.parliament.uk/committee/171/consolidation-c-bills-joint-committee/publications/> (дата звернення: 25.04.2024).
20. Риндюк В. І. Упорядкування законодавства України: теоретико-методологічний та техніко-юридичний аспекти: дис. ... док. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2021. 447 с.
21. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: «Укр. енцикл.», 1998–2004. Т. 3: К–М. 2001. 792 с.